

פרוטוקול מס' 211

מישיבת ועדת השירותים הציבוריים
ביום ראשון, ח' בסיון תשל"ו (6.6.76) בשעה 11.00

נ כ ח ו:

חברי הועדה: היו"ר ח. גרוסמן
י. בארי
ס. גז
ל. דיציאן
א. ורדיגר
ה. זיידל
מ. ידיד
ס. פרידמן
פ. שיינמן

מוזמנים: ז. גינדל - משרד העבודה
ז. קרתי -

ס. הורוביץ - " הסעד
י. שטיינר -

מזכירת הועדה: ש. כרם

רשמה: ר. בלומרוזן

ס ד ר - ה י ו ם: 1. שאילתות למשרד הסעד;

2. סדרי עבודת הועדה;

3. "הטיפול בנערות במצוקה בידי משרד הסעד" -
הצעה לסדר היום של ח"כ מרשה פרידמן.

(נמסר ביום 10.6.76)

1778.

הינ"ר ח. גרוסמן:

אני פותחת את הישיבה.

שאלות למשרד הסעד

כ. בארי:

לפני שנה ומחצה הוגשה חלונה, בדרך פנייה אל שר הסעד המנוח מ. חזני, על הסגן במוסד לקטינים בסירת שלום. החלונה הוגשה על-ידי גב' חנה אקנין. היא החלונה על-כך שאין כל תנאי בטיחות, אין גדר, אין שמירה, אין מקלטים ולא אמצעי בטחון מינימליים. היא ציינה שהרשות המקומית מפנה אל הנהלת המוסד והנהלת המוסד מפנה אל הרשות המקומית. זה היה בינואר 1975. היא קיבלה תשובה: "בחשונה למכתבך אל כבוד השר מ. חזני בענין הבטיחות בבית הנ"ל, סירת שלום, הנני להודיעך כי משרדנו עושה עתה כל מאמץ על-מנת לסיים במהירות האפשרית את כל ההליכים הקשורים בבטיחות המוסדות הנמצאים בתחום אחריותו של משרד הסעד."

ביום שישי, 3.6.76, פורסם מאמר באחד מעיתוני הערב: "משרד הסעד מחכיר קרקעות בניגוד לחוק". מדובר במוסד למפגרים של משרד הסעד, עתידות (ליד עכו), שאמור היה לעסוק בגידולי ירקות. במקום לעסוק בזה החכיר את הקרקע שהוא עצמו חקר מטינהל מקרקעי ישראל לבני מיעוטים לצורך עיבוד. נאמר במאמר שזה נוגד את החוק ושזה לא על דעת המטינהל. הייתי מבקש פרטים.

הינ"ר ח. גרוסמן:

נעציר את השאלות לשר הסעד.

סדרי עבודת הועדה

הינ"ר ח. גרוסמן:

ביום שלישי יבוא שר הבריאות לדיון על מצב האשפוז.

ב-17 לחודש אמר היה להיות דיון על חוק ביטוח בריאות. המשרד מכין את החומר. כל חבר ועדה יקבלו בעוד מעט כדי שיוכל לראות אם יש לו מה להוסיף ואם הצעותיו נוסחו כראוי. רצוי למסור את ההערות לפני ההצעות. ב-17 לחודש יהיה דיון על בעיית הקשורת בחלום דמי ביטוח בריאות לאלה שמקבלים פנסיות מגרמניה. כל-מיני גורמים עוסקים בנושא, כולל משרד האוצר. התנועה הקיבוצית פנתה בענין זה, אבל זו לא בעייה של התנועה הקיבוצית. היא קשורה לאחד מן התנועה הקיבוצית. מלבד יש ענין המטינהל. הדיון על חוק ביטוח בריאות אולי יתקיים ב-22 לחודש. נבדוק את הדבר.

הטיפול בנערות במצוקה בידי משרד הסעד - הצעה לטדף-היום של ח"ג מרשה פרידמן

הינ"ר ח. גרוסמן:

הכנו טיוטה של מסקנות (מא-12.5.76). אני חייבת להודות שלפני שהחלטנו להכין את הטיוטה היינו צריכים להיכנס לנושא של הכשרה מקצועית לבנות. משום מה, במהלך הדיונים שהיו לנו לא שמנו די לב להיבט הזה. הזמנו את נציגי משרד העבודה ונציגי משרד הסעד. כאשר היה אזלנו קצין רפואא ראשי - בהקשר אחר - הוא הבהיר לנו כמה בנות עומדות להיכנס למסגרת שירות לאומי, וכמה מהן עומדות להיכנס לעבודה בשירותי בריאות - הוא דיבר על 90, נוסף לפה שיש היום. המספר יגיע ל-300. זה משמח את לב הועדה, כי ידוע שבנות אלה אינן מביעות לצבא לאו-דווקא מטעמי דת. הן שייכות לאותן 25% שאינן מביעות לצבא בגלל מצבן הסוציאלי-ההשכלתי. יחד עם זה הסתבר דבר לא כל-כך נעים, למרות שהצבא החחיל להפעיל את הפרוייקט הזה. פנן אלינו מחיפה, מתחום העבודה הסוציאלי, וגם ממשרד העבודה, שחנה החחיל-לד פרוייקט הזה לפני שבעה-שמונה חודשים - פרוייקט של משרד העבודה בשיתוף פעולה עם מנהלי בתי החולים. 30 בנות לערך הוכנסו לבתי החולים ומבם ורוטשילד. 90% מהן הצליחו מעל ומעבר למשוער. מדובר בנערות מספחות מרובות ילדים,

מסביבה סוציאלית קשה שאפשר להניח שלולא ההתערבות לפחות חלק מהן היה מדרדר. הפרוייקט, לפי טענתם, הגליח מעל ומעבר למשוער, טבחינה שביעות רצונם של הבנות ושל בתי החולים. הפרוייקט הזה עומד להיפסק. הגעתי למסקנה שזה בגלל חוסר האוס בין הרשויות השונות העוסקות בנושא. משרד העבודה הציב את הפרוייקט. מנהלי בתי החולים היו מוכנים לחת את חקופת ההכשרה. מנהלי בתי החולים אינם יכולים לקלוט אותן, כי זה לא פרוייקט של משרד הבריאות. הענין אינו מתואם. יש פרוייקט של הצנא. הצנא אולי ישלח את הבנות שלו לבית-חולים רמב"ם. נוסף על-כך אמרו לי שברגע שמשרד הסעד ייכנס לתמונה משרד העבודה ייצא מן התמונה.

כמה פרוייקטים יש לנו להכשרת בנות במקצועות בעלי חדמית? כל הזמן מדובר על הכשרה לספרות ולתפירה. זה צמאם על הבנות וכנראה אין לזה אותו אפקט תכליתי. הבנות אינן מתמידות. בעוד שלושה חודשים יסתיים הקורס שהותל בו. שליש מהבנות, לפי הערכת בתי החולים, יכולות להיכנס לקורס לאחיות מעשיות. היחר יכולות להשאר ככוח עזר, עם מיומנות וחדמית עצמית טובה.

נחתי את הדוגמה הזאת כדי להדריך אתכם ביחס לשאלות המטריות אותנו - איך לגביא את הבנות להכשרה מקצועית, איך לשקמן בעבודה, איך להציע להן סגוון רחב יותר של עבודות שהן מסוגלות לבצע ואיך להגיש לשיחוף-פעולה בין כל הגורמים כדי שהנושא לא יפול בין הכסאות.

ז. גינדל: אתייחס לבעייה של הקורסים ברמב"ם וברוטשילד ולאחר-מכן ננסה להציג בפניכם את פעולות המשרד בקרב הנערות בכלל.

הנערות בקורסים ברמב"ם וברוטשילד הן נערות במצוקה, נערות שאינן עובדות ואינן לומדות, נערות שניתקו עצמן מהלימודים זמן רב לפני שנפגשו אתן. חלק מהן סמס על הסף. אף אחת מהן עוד לא במקצוע. אלה נערות שמספחות מדובות ילדים, לרוב האם לא כל-כך בסדר, האב שיכור והן מספלות בילדים. זה בערך המצב החברתי והסוציאלי של הנערות האלה. התחבטנו בשאלה מה לעשות אתן. הצענו להן לעבוד בתור כוח-עזר סיעודי בבתי חולים. כולן הסכימו. התברר שברגע שלבשו את החלוק הלבן הסטטוס שלהן, בעיני עצמן, עלה. אם נוסיף לזה את האהדה שקיבלו כתמורה לשירות שנחנו לחולים - אהדה וחובה, דבר שלא זכו לו לפני כן כל החיים, לא בבית, לא ברחוב ולא בבית הספר - אפשר לקבל תמונה על מה שקרה לנערות אלה. נדהמתי מעוצם ההצלחה. הסתבר שהבנות מייד קיבלו מוטיבציה לעבודה, לנושא ולענין. קרחה אצלן מהפכה. הן היו מוכנות לבוא בשעות שלא נדרשו כלל לעבוד ואחרי שעות העבודה. מדובר בשלושים בנות. אנחנו קוראים לזה: קבוצת עבודה. הן עובדות חמישה ימים בשבוע ונעדרות אחד בשבוע משתתפות בלימודים תיאורטיים בבית הספר שלנו לחניכות. בתקופת הקורס הן מקבלות ממשרד העבודה עשר לירות ליום, דמי כיס. ההסדר הוא עם שני בתי חולים, לנסיון. מנהלי בתי החולים נחנו הסכמתם העקרונית לענין. הקורס נמשך שמונה חודשים. תוך חודשיים-שלושה הוא יסתיים. כעת מתחילה הבעייה: מה הלאה? הרופאים מתלהבים מן הפעולה הזאת. האחיות העוסקות עם הנערות עצמן מתלהבות מן הפעולה. בכל-זאת יש התנגדות של משרד הבריאות, הן לקליטת הקיימות והן לפתיחת קורסים חדשים. מציקה לנו הבעייה שנבלם בזה טיפול בנערה שהיא במצוקה קשה ביותר.

ז. גינדל: מה הנימוקים לכך?

ז. גינדל: הם מסתמכים על טענה חוקית שלאחר שבדקתי את הענין מצאתי שאינה נכונה. הם אומרים שדרוש פיקוח, שדרושה תכנית. הכל קיים. מדריכה שלנו מלווה את הפעולה יום יום. היא נמצאת בבתי החולים ומפקחת על הנערות. מה שכואב לנו זו לא הבעייה של שתי קבוצות אלה אלא הגלימה בטיפול. אנחנו שואלים את עצמנו מה אנחנו יכולים להציע לנערה. אנחנו מחפשים דרכים לפתרון בעיית הנערה. פה הגענו לתוצאה טובה ומיידית והיא נבלמה. המגעים הישירים בינינו לבין משרד

הבריאות לא נוצרו עדיין. אם לא נגיע להסדר, איני יודע מה יהיה. אני מקווה שהמגעים יוצרו. אני מקווה שהמגעים יוצרו. זו שאלה של זמן. אין פה שאלה של תיאום. הועדה הציבורית לנערה במצוקה, ליד משרד הסעד בחיפה, נרתמה לפעולה בעניין. אפילו עזרה בלחצים לפתרון הבעיה ובעזרה שמשרד הסעד הושיט לנערות אלה בכל-מיני תחומים. התוצאה היא שחלק מן הנערות האלה מחאימות עכשיו לקורס לאחיות מעשיות. חלק מסוגלות בהחלט להשאר בבית החולים, אם משרד הבריאות יסכים לכך. בינתיים אנחנו מנהלים על-כך משא ומתן. המיעוט יצטרך להסתדר, אם כעוזרות או מטפלות, או בעבודה אחרת שיש באמתחתנו.

אעבור לבעייה של הנערה בכלל. אנחנו מחבטים בשאלה אלו קורסים להציע לנערה. קשה לנו לצאת מן המעגל של קורסים בקונפקציה, ספרות ופקידות. קורסים אחרים שאנחנו יכולים להציע אינם לרוחה של הנערה, אם מסיבות הנערה עצמה או מסיבות דימוי הנערה העובדת בעיני החברה הישראלית. עובדה היא שהמקצועות שאנחנו יכולים להציע לנערה בחעשיה, בחלקם מקצועות בעבודה לא מלוכלכת, אינם מקובלים על הנערה יש קורסים למכשירנות ואלקטרוניקה, שאמנם אינם מחאימים לנערה במצוקה אלא לנערה ברמה גבוהה יותר. מקיימים את הקורסים האלה במספרים מצומצמים משום שהנערות אינן מגיעות אליהם. עם מספרים כאלה בקרב בנים היינו מפסיקים את הקורס. אם קורס מתוכנן ל-17-18 נערות ומשתתפות בו רק 6-7 נערות, העלות לכל נערה גולה. אנחנו מקיימים את הקורס תוך תקווה שתוך כדי מהלך הקורס תווספנה נערות. זה לא הולך, לא בקורסים במסגרת פנימיות ולא בקורסים אחרים. יש באפשרותנו לפתוח מגוון רחב של קורסים, שקשורים אחר-כך בהמשך עבודה בחעשיה. בגיל צעיר הנערה אינה מוכנה לפנות לחעשיה. בגיל צעיר היא חושבת על נישואין, רוצה להראות מוכונת יותר ולפיכך נמנעת מלהיכנס לחעשיה.

יש ארבעה-חמישה קורסים לשרטוט לנערות. הם מלאים. הביקוש עולה על ההיצע. אין אפשרות להגדיל את מספר הקורסים, כי אותנו מנחה המטרה של סידור הנערה בעבודה, אחרת מה הועילו חכמים בחקנתם? אנחנו מגבילים את מספר הקורסים לכושר הקליטה של השוק.

יש קורסים לפקידות טכנית. זה אחד הנסיונות שלנו לפעול בצורה שונה מאשר עד עתה. יש הענות לכך, פחות או יותר. יש קורס לצילום ושני קורסים לטכנאות שיניים. במקרים אלה אין בעיות של מועמדות. הבעייה היא כושר הקליטה של השוק.

הפעלנו השנה נסיון נוסף: לנסות להכניס את הנערות למקצועות הדפוס. היה קורס אחד בתל-אביב. אני רוצה להניח שבשנה הבאה נוכל להגדיל את מספר הנערות בקורסים לדפוס. איני מניח שנוכל לפתוח קורס שלם לנערות, בגלל המספר הדליל. נשבץ אותן בקורס יחד עם בניים.

פעולה ספציפית נוספת לנערות, לנערות שבתחית השכבה - פעולת קלט באיפה, פעולה המיועדת לנערה שכבר עוסקת קצת במקצוע, נערה במצוקה. הנערה באה לקלט ליום שלם. השהות בקלט מאפשרת פעילות בשלושה תחומים - טכני, חברתי ולימודי. הלימודים הם אינדיבידואליים, לא כיתתיים, המטרה היא ליישם אותן, עם גמר השירות בקלט - עד חצי שנה - בעבודות שונות. חלק מהנערות הנמצאות בקורסים השונים הגיעו אליהם באמצעות הקלט. אנחנו מגיעים לנערות באמצעות משרד הסעד. מחפשים את הנערות בבתיהן. הנערות האלה נמנעות מלצאת לרחוב. אינן מתגודדות ברחובות כמו הנערים. מחפשים אותן בבית, דבר שמקשה על הפעולה, כי אז יש התנגדות גם מצד הבית. הבית אינטרסנט שתישאר במצב שהיא נמצאת בו, בגלל השירותים השונים שהנערה מעניקה למשפחה. הקלט פועל בחיפה, עדיין במסגרת נסיונית. נמשיך בפעולה כזאת בשנתיים-שלושה מקומות אחרים בארץ בשנת התקציב הזאת.

לצד מהנערות במסגרות אלה יש עוד 3,500 נערות. בסך-הכל 4,000 נערות. הנערות עובדות במסגרת חניכות, גם נערות שמצאו נעצמן עבודה. הן עובדות חמישה ימים בשבוע וביום השישי משתתפות בלימודים בבית הספר לחניכות. עם גמר הלימודים בבית הספר הן מקבלות תעודת מקצועית. הן עובדות במספרות, קונפקציה, טכסטיל, מסחר, פקידות וטכנאות שיניים. במסגרות שלנו יש 4,000 נערות - 3,500 בחניכות ו-500 בקורסים השונים.

האחוז הגדול ביותר של הנערות עובדות בטקסידות - בערך 50%. מעט מאוד בסיוע
לשכנואח שיניים. מספר גדול בקונפקציה. אחרים - ספרות. חלק במסחר.
יש המסבירים הפסקת העבודה בקונפקציה בקליטת פועלות ערביות מן השטחים.
עובדה זו יצרה אי-רצון אצל נערות להיכנס למקצוע זה.

ז. קרתי: אי-אפשר להגיד שכל הנערות בחניכות הן נערות
במצוקה. נקלטות במסגרת זו גם נערות שקשה
להגדירן נערות במצוקה. נערות שבגיל 16 אינן עובדות ואינן לומדות.
רוב הנערות באות משכבות של מצוקה.

ה. זינדל: האם אינכם מודאגים מהאחוז הגדול של נערות
המועסקות בפקידות לעומת אחוז הנערות המועסקות
בעבודות יצרניות?

פ. שיינמן: בסיוטה של המסקנות נאמר שמספר הנערות במצוקה
נאמד בין 2,500 ל-4,000 בנות. נאמר לנו פה
ש-4,000 נערות נמצאות בטיפול. זאת-אומרת, יש פתרון.

ז. קרתי: אם יש 3,500 נערות במסגרת חניכות זאת אומרת
שאלה נערות שכבר עובדות ובהתאם לחוק עבודת
נוער חייבות ביום לימודים בשבוע. נערה במצוקה אינה נערה שכבר עובדת.
פה לא מדובר על אותן נערות. באופן חלקי המספרים חופפים. חלק מן
הנערות שהיו במצוקה, אחרי תהליכים מסויימים נקלטו בעבודה. 3,500
הנערות העובדות היו יכולות להיות במצוקה לולא היו נקלטות בעבודה.
פה לא מדובר באותן נערות במצוקה שעדיין לא הוכוונו לשום מסלול.
נערות אלה מנסים לקלוט בקלט. הן אינן מגיעות לקורסים אם לא מלקטים
אותן, אם לא עושים פעולה ספציפית. אילו הייתה להן יוזמה לפנות אלינו,
אחד האלמנטים של מצוקה לא היה קיים. הן אינן מגלות יוזמה לחפוש
דרך בחיים. המשפחה אינה עוזרת להן. צריך ללקט אותן ולשכנע אותן
לכוא לקלט. רוב הנערות עזבו את בחי הספר בשלבים מוקדמים. רמת ההשכלה
 שלהן, לרוב, אינה עולה על רמת ההשכלה של כתות ה'ו' בבית הספר היסודי.

ל. ריצמן: כמה מתוך ה-3,500 אפשר להגדיר כבנות במצוקה?

ז. זינדל: השאלה היא מה ההגדרה של נערה במצוקה. לכל
הנערות האלה יש מאפיינים של מצוקה, אך אינן
נערות במצוקה. המאפיין הבסיסי של נערות אלה הוא שנשרו ממערכת החינוך
הרגילה. רוב הנערות במסגרת החניכות הן ממשפחות מרובות ילדים, משפחות
החיות בצפיפות דיור ורמת ההשכלה של ההורים שלהן נמוכה - אלה הקריטריונים
של מצוקה של ועדת הנוער במצוקה בראשות ד"ר כץ. למרות שזה מצבן של
נערות אלה יש להן מוטיבציה, נכונות. נערות אלה לא הגיעו אלינו באמצעות
משרד הסעד. לא מצאנו אותן ברחוב. נערות אלה, למרות שנמצאות בסצבים
אלה, לא הדרדרו. מיוזמתן הלכו ללשכת העבודה לצורך קבלת עבודה וכך
הגיעו אלינו. מצאנו אותן במקומות העבודה והבאנו אותן למערכת החניכות.
להבדיל מאלה יש נערות הנמצאות בקלט ובאותן שני קורסים שדיברנו עליהם.
מתוך ה-3,500 נערות יש כמה עשרות שאנחנו מצאנו.

הינדל ח. גרוסמן: הנערות האלה הוציאו עצמן מהמצוקה. משרד העבודה
נותן להן השתלמויות כדי שתמסדנה בעבודה. נתוני
המצוקה נמצאים אצל בנות אלה.

י. שטיינר: יש עוד נתונים המביאים למצב מצוקה, כגון: שכרות,
יחסים מעורערים בבית. אצל נערות אלה לא נמצאו
נתונים נוספים אלה.

מתוך הנערות במצוקה נקלטו בסך-הכל 50, מתוך 4,000 -
בקלט וככוח-עזר.

ז. קרתי:

הבנות שמגיעות לקורסים של משרד העבודה הן בנות שנפלטו מבתי-ספר מקצועיים. אי אפשר לראות את המצוקה כמקשה ולא את הנערות. נערה שמטוגלת להגיע לקורסים של משרד העבודה בצילום, טכנאות שיניים, סיוע לרופאי שיניים או שרטוט זו נערה עם עשר שנות לימוד, זו נערה שיכולים להיות לה מאפיינים של מצוקה, אבל היא עצמה יצאה מן המצוקה. הנערות במסגרת החניכות זו "השמת" של המצוקה. עד גיל 18 יקבלו יום לימודים בשבוע.

לאותה אוכלוסייה שגם משרד הסעד וגם משרד העבודה מטפל בה, משרד העבודה רוצה להקנות איזו מסגרת, הרגלי עבודה, משמעת מינימלית. תפקיד הקורסים להקנות יותר מאשר מקצוע. הן צריכות קודם-כל ללמוד להגיע כל יום בזמן לאותו מקום. המטרה היא להקנות להן לאחר-מכן מקצוע, מתוך הנחה שמקצוע ועבודה יזקפו את קומת הנערה.

לענין הפקידות - מדובר בבנות במסגרת של חניכות. אלה בנות שכבר עובדות בפקידות. אנחנו מודאגים מן המיבנה המקצועי של המועסקים בכלל. קשה להביא בנות אלה לקורסים מקצועיים, אפילו לתפירה. הן רואות את אמותיהן העובדות בטכסטיל ובקונפקציה ורואות בזה חוסר מוצא. קשה לשכנע את הנערות לבוא לקורסים תעשייתיים. ייתכן שדווקא לבנות של מצוקה יש לחת סוכריה של סטטוס. הבעיה הלאומית של מקצועות יצרניים אינה צריכה להיפתר על-ידי הבנות במצוקה אלא דווקא על-ידי בנות בעלות השכלה. לנערות מהשכבה הנמוכה יש להקנות מקצועות בעלי סטטוס. עבודה בבית-חולים או כמטפלות במעונות מתאימה. בנות אלה נולדו כמטפלות. הן מטפלות באחיהן.

היו"ר ח. גרוסמן: למה סגרו את בית-הספר למטפלות?

ז. קרתי:

לא היו מועמדות. פקידה - זה סטטוס, אבל הן אינן מטוגלות להגיע לזה כי אין להן השכלה. קודם-כל יש להביאן לרמה השכלתית מינימלית. יש למצוא מקצועות שאינם סחייבים השכלה גבוהה אך הם בעלי סטטוס, בעיני הנערה ובעיני החברה שלה. בנות אלה מתאימות גם לעבודה ככוח-עזר עם ילדים. יש ויכוח אם להפקיד בידי בנות אלה את חינוך הילדים. יש שאלה אם תהיה לכך השפעה שלילית על הילדים. הן אוהבות עבודה זו. יש להן זיקה טבעית אליה. אם נדרוש השכלה של עשר שנות לימוד לעוזרת בגן ילדים, באופן אוטומטי סוגרים בפני בנות אלה את הדלת אל כל המקצועות בעלי הסטטוס בעיניהן. זו אחת הבעיות.

מ. יודי:

לא הזמנו את נציגי משרד העבודה כדי למסוד פרטים על המצב בחניכות מודרכת. זה לא שייך למסגרת הדיון שלנו. אני יודע שמשרד העבודה התחיל, לפני ארבע-חמש שנים, להתמודד עם הבעיה של נערים ונערות ללא מסגרת, שאינם עובדים ואינם לומדים. מדי פעם מודיע שר העבודה: קלטו 2,000, קלטו 2,500. אני רוצה לקבל פרטים: כמה מתוך הנערים והנערות שלא היו בשום מסגרת נקלטו במסגרת משרד העבודה, לאיזה מקצוע, כמה מתוכם נערים וכמה נערות? אני מדבר על נערים ונערות שמשרד העבודה לקח לעצמו אתגר להתמודד עם בעייתם, שמשרד העבודה איתר אותם - לאחר שלא עבדו ולא למדו.

מ. פרידמן:

האם הקורסים לנערות הם קורסים אך ורק לנערות? האם יש הפרדה בין הסינים, אם כן, למה? אם יש טיפול תראפטי - יש סיבה להפרדה. אם לא תהיה הפרדה, זה יוסיף לסטטוס.

מה מידת התיאום בין משרד העבודה ומשרד הסעד? האם עובדת סוציאלית יכולה לפנות לכתובת אחת בקשר לנערה שהיא חושבת שהיא יכולה להשתתף בקורס?

כמה נערות יכול לקלוט משרד העבודה במשך שנה? האם יש אפשרות לפתח את הכלים העומדים לרשות משרד העבודה כדי שיוכל לקלוט את כל הנערות שהיו מפנים למשרד העבודה? אם לא, למה? האם הבעיה היא תקציבית?

אלו תכניות יש עבור נערות בנות 17, 18 ו-20 שכבר הסתכנו עם ילד מחוץ לנשואין ורוצות להכשיר עצמן למקצוע ואינן יכולות לעשות זאת אלא אם יש גם פרנסה עם הלימודים?

היו"ר ח. גרוסמן: לא כל מי שבמזוקה הוא במזוקה באותה מידה ולא כל-אחד עם אפיונים של מזוקה מגיע לאותו מקום. יש נתוני יסוד. על נתוני היסוד יש תגובות שונות. יש מקרים גבוליים - בין משרד הסעד ומשרד העבודה. יש לדאוף את הנערה מן המסגרת של הסעד למסגרת של העבודה. יש גם מקרי גבול בין משרד העבודה ומשרד החינוך. יש לדחוף ממסגרת העבודה למסגרת החינוך, עד גיל מסויים לפחות.

איך זה קורה שפרוייקטים יפים או שבוטלו או שעומדים להתבטל? היה בית ספר למטפלות. זה היה בין מסגרת החינוך למסגרת העבודה. בית הספר נסגר. לפי עדויות מהמורות וממחנכים הבנות זקפו שם קומה, קיבלו סטטוס: עוזרת לגננת, מטפלת בבית ילדים. מטפלת אינה רק שוטפת רצפות, היא מטפלת בייצור חי. יצאו משם בנות עם מקצוע, עם השכלה מינימלית ועם סטטוס. זה פרוייקט נהדר. גם הפרוייקט של כוח סיעודי מצויין.

אני מקבלת את דעה גב' קרתי שאיננו יכולים לפתור את בעיית המיבנה המעוות של המשק על גב הבנות. יש לפתור את הבעיות האנושיות שלהן. מה שמציק הוא שאין אינטגרליות בטיפול בנושא.

מ. ג.: ביקרנו במקומות בהם קלטו בנים שנקלעו לעבריינות. משרד העבודה הציל אותם. הוא הכניס אותם למסגרות לימוד ועבודה, בין היתר בצה"ל. היינו במחנה בו קלט אותם צה"ל. דיברנו עם הבנים. ואינו אותם כמדי צה"ל. חניכי צה"ל. שאלתי אחד הבנים: האם הוצאת את השגעונות מראשך ולא תעשה מה שעשית? הוא אמר: החלבוסת מחייבת. כאשר מר גינדל דיבר על השפעת החלוק הלבן, בזכרתי בזה. המדים של הנער העלו את תדמיתו בעיני עצמו.

ל. דיציאן: יש החולקים על הנסיון.

מ. ג.: יש לעשות נסיונות. מה שאפשר להציל - יש להציל. אם נדון הכל לשלילה, ניתן לפשע לפרוץ.

היו"ר ח. גרוסמן: האם את מציעה שגם ביחס לבנות ייעשו נסיונות כאלה?

מ. ג.: כן.

יש התנגדות מצד משרד הבריאות לנסיון שנעשה. אפשר לקלוט נערות אלה במוסדות לילדים, במוסדות לנכים ובמקומות אחרים.

אני מכינה במקצה את המנסליות של המסגרת כאשר באים לקחת את הבת. ייתכן שיש לרכוש גם את אמון ההורים, אולי על-ידי הזמנת ההורים ליום הורים כדי שיראו כיצד הבת לומדת.

ז. קרתי: הלוואי שההורים היו מתעניינים בבנות שלהן.

מ. ג.: לא פעם יש צורך בחינוך כפול - של ההורים ושל הילדים. אשה שראתה את בתה עובדת ולומדת מייד השפיע בפיוון זה גם על אחרים. מוכרחים לעשות נסיונות כאלה. בלי נסיונות כאלה הפשע וההדרדרות הם הדבר הטובטח.

היו"ר ח. גרוסמן: את מציעה שבין ההמלצות שלנו תהיה המלצה שהצבא יעשה לגבי בנות אותם נסיונות שעשה לבני בנים.

ס. פרידמן: אפשר להזמין את נציגי משרד הבטחון.

י. שטיינר:
רצ סדן מגי כהן מטפלת בנושא של גיוס נערות במצוקה והכשרתן ככוח-עזר בנתי חולים. שוחחתי איתה. הם אינם רואים בפרוייקט של משרד העבודה ושל הוועדה משהו הנוגד את החכמה שלהם. הם מעוניינים שמשרד העבודה ימשיך בהכשרת כוח עזר. לגייס בנות במצוקה לצה"ל אפשר באלטרנטיבות אלה ואחרות. היא מטפלת בנושא של בתי חולים. הם ירדו בקריטריונים של גיוס. הם מקבלים גם כאלה שלא היו מקבלים. הצבא מקבל אותם בגיל 18. לפחות שנתיים מאוחר מדי.

הינדל ח. גרוסמן:
חברת-הכנסת גז הציעה לא לחכות עד גיל הגיוס אלא להחזיל בפרוייקט מגיל 16, בגיל טרום צבאי. כאשר הבת מגיעה לגיל הצבא כבר מאוחר מדי.

ז. גינדל:
יש כמה רמות טיפול. תחילת הפעולה של משרד העבודה היא בשכנה נמוכה מאוד. היא כוללת נערים ונערות שאינם עובדים ואינם לומדים, שבחלקם הסתבכו בפלילים כתוצאה מן המצב החברתי בו הם נתונים. עדיין לא פושעים. באלה עוסק משרד הסעד באופן בלעדי.

פ. שטיינר:
איך אתם מגיעים אליהם?

ז. גינדל:
באמצעות מאחרים ובאמצעות שיתוף-פעולה עם האנשים במחוז - של משרד הסעד ושל רשויות סוציאליות. אני שמח לומר ששיתוף הפעולה ברמה הביצועית מצויין. נרגע שאנשים בקו הראשון נתקלים בבעייה הם מעוניינים לפתור אותה ומוצאים שפה משותפת בפחרונה. הרבה נערים מגיעים באמצעות קציני מבחן. חלק באמצעות עובדות סוציאליות. רבים מהם עובדים במסגרת החניכות.

הפעולה שהיא גולת הכותרת עם נוער זה, לדאבוננו כעת רק עם נערים, היא: קבוצות עבודה בצה"ל. הנער בא ל-4-5 ימי עבודה ויום לימודים. הוא מקבל כלכלה, הסעה וביגוד, בכיסוי תקציבי של משרד העבודה. מדריך מלווה אותו בעבודה ופותר את בעיותיו. חוץ שנה מכשירים אותו לעבודה. המטרה היא לקדם אותו. המסגרת הגילית היא: 14, 15 ו-16. אם הגיע במשך השנה לרמה מתקבלת על הדעת עובר חלקיה למערכת החניכות שלנו.

במערכת החניכות שלנו שוב מצויים אלמנטים שונים שחלקם הגדול מאופיינים על-ידי אלמנטים של מצוקה. כולם נשרו מלימודים, רבים הסתובבו ברחובות. נערים אלה או שהגיעו מכוח עצמם לשירות החעסוקה או שהגיעו לחניכות כשלב התקדמות. בשנתיים האחרונות רק בקבוצות עבודה בצה"ל עברו 2,700 בני נוער. 50% מהם עדיין נמצאים במסגרת או שעומדים לקראת גיוסם. 1,400 סיימו. מתוך 2,700 אלה בסך-הכל 150 לא יתגייסו. זה נתון טרי, מלפני כמה שבועות. אין ויכוחים עם הצבא בעניין זה. יש ויכוח לגבי גיוס חיילים מתחת גיל הגיוס.

מסגרת אחרת היא הקלטים. באים נערים שאספו אותם ברחובות ולומדים פעילות טכנית. כאשר הם מביאים עבודה הביתה היחס של המשפחה משתנה אליהם. כאשר נער מביא קולב שעשה בעצמו, היחס אליו משתנה. מתקלט הנוער יכול להגיע או לקבוצת עבודה בצבא או לחניכות. אם הוא מגיע לחניכות - פחדנו את הבעייה שלו. במסגרת החניכות משתתף ביום לימודים בשבוע, עומד בשלוש בחינות מעשיות ומקבל תעודה. לאחר מכן הוא מגוייס לצה"ל כבעל מקצוע. יש מקרים של נערים שמקבוצות העבודה הופנו ישר לפנימיות לקורס קדם-צבאי. זה היא ההצלחה. זה קורס חד-שנתי בו מקבלים תעודה. המקצועות הם: חשמלאות, חשמלאות רכב, טבחיות, מסגרות וכיוצא באלה.

במה שקשור לנוער עלינו על דרך המלך. יש מסגרת ודפוסי טיפול. יש כלים. צריך לנסות לנצל את האמצעים הקיימים ודיינו לפחות לחמש השנים הבאות דיינו.

שונה המצב לגבי הנערה. אין פה מטה קסמים. אם לגבי נערים היינו צריכים לחרוש כמה שנים, לגבי נערות על-אחת-כמה-וכמה. עכשיו הזמן להתחיל לחרוש בענין הנערה. פה אנחנו נחקלים בקושי גדול, כי הנערה אינה מוכנה ללכת לתעשייה.

מ. פרידמן: לתעשייה מסויימת.

ז. קרתי: גם לא לאלקטרוניקה.

י. בארי: מי אמור ללכת לתעשייה המסויימת?

ז. גינדל: בכל-זאת אנחנו עורכים נסיונות. הקלט הצלאח. חברת-הכנסת פרידמן שאלה מדוע נעשית פעולה נפרדת לבנות. נסינו לקיים את פעולת הקלט במשותף, לבנים ולבנות. הנסיון החפוצץ. נסינו לעשות הפרדה וזה הולך.

מ. פרידמן: כי זו מסגרת טיפולית.

ז. גינדל: בכוונתנו לפתח קלטים אלה. בכך ניתן תשובה לנערות שמשרד הסעד מדבר עליהן. אני מצטער שנפתח נתיב טיפול בבתי-החולים. זה נתיב טיפול לנערה בטצוקה.

היו"ר ח. גרוסמן: מדוע חכיתם עד עכשיו?

י. שטיינר: היו נסיונות בדרגים שונים.

ז. גינדל: כתבנו לעוזר השר. ידענו שתי ערך פגישה.

היו"ר ח. גרוסמן: כל הענין הגיע אלי לא דרככם, דרך אנשים בשטח.

ז. גינדל: יש זמן לפתרון הבעייה - שלושה חודשים. זו דוגמה לנתיב טיפולי שיכול לפתור חלק ניכר מן הבעייה שנבלם.

לענין המטפלות - הנסיון יתרחב כנראה ויתן תשובה לנערות מסוג זה. מלבד זאת מנסים לפתור בעיות בכל-סיני קורסים מיוחדים, כגון צילום.

לגבי הצבא - היה נסיון לעשות את הפעולה הנעשית לגבי נערים גם לגבי נערות. נלך לנסיון זה. אני סקפטי בקשר להצלחה, כי המוטיבים של נערות שונים משל נערים.

לגבי הפרדה בקורסים - אם אנחנו רוצים למלא קורס בפקידות טכנית, אין בעייה למלא אותו בנערים. אם רוצים לשמור את הקורס לנערות - מוכרחים לעשות זאת בנפרד. יש קורסים משותפים: טכנאות שיניים, צילום, שרטוט.

ז. קרתי: נסינו לפתח את הענין של עיבוד שבבי. לא באו. אלה שבאו - נשרו. הקורסים פתוחים גם לבנות, אבל הבנות אינן מגיעות. לפיכך סגרנו קורסים בפני בנים, קורסים שבנות מוכנות לבוא אליהם.

מ. פרידמן: לאחר זמן לפעולה זו תוצאה הפוכה. אחרי חמש-עשר שנים יידעו ששרטוט זה מקצוע של נערה משכונת צוני. יהיו תהליכים של ירידה ברמה.

י. שטיינר: זה לא יקרה. הן לא מגיעות לזה.

מ. פרידמן: לפני שנים הדפסה במכונה כתיבה היה מקצוע בעל רמה. כאשר זה הפך מקצוע לנשים, מה יצא?

י. שטיינר: בכל הזדמנות שמתייחסים לבעייה ספציפית של נערה שוב מעלים את המספרים וההצלחות שיש בחום סיפול בנערים. לגבי אוכלוסיה של נערות במצוקה - קיימת הגדרה של משפחות במצבי מצוקה לפי נתונים דמוגרפיים. מעבר למשחנים דמוגרפיים יש משחנים אחרים, זה כולל משחנים של בעיות אישות, הרס התא המשפחתי, שכרות, עבריינות ועוד. יש עשרות נערות שלא רק שאינן לומדות ואינן עובדות אלא יש להן קונפליקטים עם הבית, הריונות מחוץ לנישואין. אם ניקח אוכלוסיה זו נמצא שאין אלטרנטיבה מקצועית עבור נערות אלה. זו הבעייה העיקרית. יש שותפות מלאה באינטרסים של המשרדים ואין כפילות. אנחנו מטפלים בצד הטיפולי כדי להביא את הנערה - עוד לפני שהיא רוכשת הרגלי עבודה - למצב נפשי-חברתי בו תוכל לתפקד. אחר-כך היא זקוקה למסגרת שתשלים את העבודה לשנו. כאן באה בעיית אלטרנטיבות מקצועיות לנערות.

באיזה מקום מפריעה לי ההתבטאות שהן נולדו לגדל ילדים, כי זה מה שעשו בבתיהן. הן אינן ששות ללכת למקצועות של סיפול. כאשר הוטלה עליהן מעמסת הטיפול בבית זו הייתה מעמסה. זה הפריע להן לתפקד.

ז. קרתי: הן אומרות שעוזרת לגבנח זה סטטוס.

י. שטיינר: את זה היה להן בבית. זה הוטל עליהן כמעמסה.

היו"ר ח. גרוסמן: מהדיווחים שקיבלתי מבית הספר למטפלות לא זו הייתה הרגשת הבנות.

י. שטיינר: הפתרונות חייבים להיות אינדיבידואליים. אין ללכת במסות סטראוטיפיות על מה שמתאים. יש לנו מגוון של הצעות בחום המקצועות. נסינו לקחת קבוצה מסויימת של בנות, ללמדן שפחות כדי להכשירן כדיילות לחברות. אנחנו מנסים דברים לא קונבנציונליים. אם נלך בדרך כזאת, אולי נצליח לפתור את הבעייה.

אין זה נכון שלא רצוי לעשות קורסים ספציפיים לבנות. יש כאן בעייה טיפולית. מדובר באוכלוסיה עם הפרעות, הפרעות נפשיות, שהן תוצאה של סביבה וחברה. יש שתי גישות: אחת, שאין זה רצוי להכניס למסגרת אחת, כי יש בעיות. שנייה, כי יש להכניס למסגרת של סביבה טבעית. אני בעד הפרדה. כאשר מדברים על מסגרת טיפולית, צריכה להיות הפרדה. לאחר שעברו שלב של סיפול ומדובר על הכשרה או קורסים - זה יכול להיות במשותף או לא, לפי הנחיות השוק הכלכלי.

לגבי כוח עזר - זה אולי המקום שיוכל לעזור לנו לפלס נתיב, להמשיך במסגרת זו על-מנת שיוכל לעשות זאת גם בבתי חולים אחרים וכך ייפתח אשנב לבנות אלה. הבנות שהוכנסו למסגרת זו הן נערות במצוקה מן הקריטריון הראשון והשני.

היו"ר ח. גרוסמן: מדוע זה לא היה מתואם עם משרד הבריאות?

ז. גינדל: משרד הבריאות לא הסכים לזה. מנהל בתי החולים לקחו את העניין על עצמם. איני יודע מה רע בזה.

י. שטיינר: הם טענו שאינם יכולים להעסיק נערות מתחת לגיל 17. דיברתי על-כך עם היועץ המשפטי. הסתבר שזה לא מדוייק. נכון שיש מסגרות מסויימות - בתי-חולים לחולי נפש ומחלקות פסיכיאטריות - שאסור להעסיק בהן מתחת לגיל 17. כן נמסר לנו שאין חקנים להעסקתן. הצעתי שנראה את הדבר כפרוייקט משותף, לא חשוב של אלו משרדים. העברתי הצעה במשרד, שעד-אשר יגיעו להקמת חקנים לכוח-עזר, שיינתן תקצוב להעסקתם, כדי לא להכשיל את הפרוייקט ועל-מנת להמשיך בתכנית.

טענה שלישית שהועלתה הייתה שיש הכשרה על-ידי הפרוייקט של רב-סרן מגי כהן ולא צריך פרוייקט של משרד העבודה. התברר שגם זה לא מדוייק. זה לא חופף.

דומני שיש משהו מאחורי הקלעים. כוח-עזר הוא תחליף לאחיות. כאשר יש שבתות, סנקציות, במסגרת בתי חולים, לא כל-כך נוח שיש מישהו במטטוט קבוע בתוך בית החולים, ולא מישהו כמו חיילת שהיא ניידת ואינה קבועה. יש להעלות את הנושא. קל לעלות על שכבות שלשות. זו המסגרת לדיון בנושא.

יש לברך על הפרוייקט של כוח-עזר וקלט. יש להמשיך בזה. אין כפילות. לא צריך לטעון על כפילות. מעולם לא נטפל בתחום העבודה. משרד העבודה מטפל במסגרת הכשרה עובדים. החזית היא כפולה: אחת, להעריך לכך שנערה בעלת יכולת כל-כך נמוכה חוכל להגיע לידי הכשרה מקצועית. שנייה, הכשרה מקצועית.

הינ"ר ח. גרוסמן: נצטרך להקדיש ישיבה נוספת לנושא זה. אבקש את חברי הועדה להכין הערותיהם למסקנות. נצטרך להוסיף למסקנות דברים הקשורים עם הכשרה מקצועית.

הישיבה נועלה בשעה 12.55